

پیشینه:

پیش از بررسی انقلاب اسلامی لازم است به تعریفی از انقلاب دست یابیم تا بدانیم که دقیقاً چه پدیده‌ای را مطالعه می‌کنیم. انقلاب چنان‌که نوشته‌های متفاوت از دوران باستان نشان می‌دهد قدمت بسیار دارد. اگر پیشینه انقلابی‌گری را بررسی کنیم با توجه به آیات قرآن پی خواهیم برد که از زمان پیامبر (ص) بزرگترین انقلاب بشری رخ داده است. البته بعثت همه انبیا با یک حرکت انقلابی بر علیه وضعیت موجود، با هدف برقراری عدالت از طریق تشکیل حکومت اسلامی مد نظر بوده است. «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»: همانا ما پیغمبران خود را با ادله و معجزات فرستادیم و بر ایشان کتاب و ترازو فرود آوردیم که میان مردم به عدالت قیام کنند. (29)

بیشتر انقلاب‌های قرن اخیر در کشورهای جهان سوم رخ داده است. برای مثال مکزیک، ترکیه، مصر، ویتنام، کوبا و نیکاراگوئه، ایران در سال ۱۳۵۷ شمسی (۱۹۷۸ میلادی) انقلابی را پشت سر گذاشت. برخی جامعه‌شناسان و متفکران غربی از پرداختن به انقلاب ایران و نظریه‌پردازی در مورد آن پرهیز کردند، گیدنز جامعه‌شناس انگلیسی و مشاور تونی بلر در کتاب مبانی جامعه‌شناسی خود در بیان انقلاب‌هایی که در قرن بیستم رخ داده است نامی از انقلاب ۱۹۷۸ ایران نبرده است (22): در صورتی که انقلاب ایران از مهمترین انقلاب‌های جهان بود به طوری که بزرگترین متحد ایران در جهان یعنی آمریکا را به بزرگترین دشمن تبدیل کرد. همچنین روابط کشور های عربی منطقه و اسرائیل با ایران زیر و رو شد. از نظر فوکو: "انقلاب اسلامی نخستین انقلاب فرا مدرن عصر حاضر و یا به تعبیر دیگر او، اولین شورش بزرگ علیه نظام های زمینی و مدرن ترین شکل قیام است" (7).

هانا آرنت، از نظریه‌پردازان انقلاب درباره پیشینه تاریخی آن می‌گوید: "کلمه انقلاب در اصل از مصطلحات اخترشناسی است که به واسطه اثر بزرگ کپرنیک در علوم طبیعی از اهمیت خاصی برخوردار شد" (24).

انقلاب نوعی عصیان و طغیان است علیه نظم موجود و وضع حاکم به منظور برقراری نظمی مطلوب که در اصل یک پدیده ی مدرن و بخشی از فرهنگ سیاسی

مدرن است. گرچه نمونه های مشابه آن را از قدیم عمدتاً در نهضت پیامبرانی که حرکت سیاسی داشته اند مثل پیامبر اسلام (ص) سراغ گرفته اند، ولی به طور کلی در دنیای پیش مدرن، انبوهی از شورش های بردگان تا شورش های دهقانان مشاهده شده که معمولاً هم سرکوب شده و به تغییر روابط سلطه نرسیده اند (4). شهید مطهری انقلاب را این گونه تعریف می کند: «انقلاب عبارت است از طغیان و عصیان که مردم علیه نظام حاکم موجود برای ایجاد وضع و نظامی مطلوب انجام می دهند؛ یعنی انقلاب از مقوله عصیان و طغیان است علیه وضع حاکم برای وضعی دیگر. پس ریشه های انقلاب دو چیز است: یکی نارضایتی و خشم از وضع موجود و دیگر آرمان یک وضع مطلوب» (2).

از نگاه شهید آیت الله سید محمد باقر صدر: انقلاب، جنبشی سرسختانه و بر مبنای اصول مکتبی معینی است که با درک واقعیت های موجود، به دنبال تغییر و دگرگونی بنیادین در تمامی ابعاد زندگی فردی، اجتماعی و سیاسی و معیارها، اصول و ارزش های حاکم است. (12)

ارزشمندترین و عالی ترین سطح فرهنگ انقلابی، در مذهب شیعه وجود دارد که البته طیف های ملایم تر آن در بین مذاهب حقیقت جو هست. یکی از ابعاد مهم در معرفی انقلاب ها بعد ارزشی و معنویت آنست. شاید تعریف انقلاب از بعد جامعه شناسی جامعیت بیشتری دارد؛ زیرا به عمده ترین خصیصه های انقلاب که دارای ماهیتی اجتماعی است، اشاره می کند. پس می توان انقلاب را به معنای تغییر در ساختار حاکمیت و ساختارهای اجتماعی در نظر گرفت. و اما انقلاب اسلامی با توجه به خصوصیات منحصر به فردی که دارد از دیگر انقلاب های جهان متمایز است و مفهوم جدیدی از انقلاب ارائه می دهد. (26) مهمترین دستاورد آن تشکیل حکومت شیعه بعد از 1400 سال است. یعنی بعد از حکومت امیرالمومنین علی (ع) اولین حکومت شیعه، در ایران به واسطه انقلاب شکل گرفت. خصوصیات دیگر انقلاب اسلامی، تغییر در نوع اندیشه و تفکرات مردم، برخورداری از پشتوانه عظیم فلسفه و فقه و معارف اسلامی، استواری بر پایه فرهنگ و اعتقاد و ایمان، بهره مندی از رویکرد ارزشی و هدف گیری اصلاح مفاسد بشری،

حاکم‌سازی فرهنگ توحیدی بجای فرهنگ الحادی و استبدادی، شکل‌گیری بر مبنای نظم و انضباط انقلابی است (28).

البته بیشتر منابع بدست آمده و تحقیقات انجام گرفته با زمینه انقلابی‌گری، محدود به نویسندگان داخلی کشور است و اغلب نویسندگان معاصر، پیرامون این موضوع به آن پرداخته‌اند.

انقلاب و ضرورت‌های انقلابی‌گری

انقلابی‌گری و تفکر انقلابی را می‌توان یکی از مهم‌ترین مطالبات مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) در سال‌های اخیر دانست. ایشان در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان بر این موضوع تکیه کرده و فرمودند: «روحیه و تفکر انقلابی به معنای توکل به خدا، اعتماد به درون، شجاعت اقدام و عمل، بصیرت، عمل به توصیه‌های امام، ابتکارورزی، امیدواری به آینده، نترسیدن از دشمن و تسلیم نشدن در برابر او است». (8)

روحیه انقلابی از منظر مقام معظم رهبری (حفظه‌الله) دارای همه خصلت‌هایی است که برای حل مشکلات کنونی و آینده کشور لازم به نظر می‌رسد. چنانچه می‌فرمایند: انسان انقلابی: شجاعت دارد، اهل اقدام است، اهل عمل است، ابتکار می‌ورزد، بن‌بست شکنی می‌کند، گره‌گشایی می‌کند، از چیزی نمی‌ترسد، به آینده امیدوار است، به امید خدا به سمت آینده‌ی روشن حرکت می‌کند. (8)

مفهوم شناسی انقلاب

انقلاب معنایش چیست؟ در قرآن کریم واژه‌ای که هم خانواده «انقلاب» می‌باشد این است: «وَمَا مُحَمَّدٌ... انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَ مَنْ يَنْقَلِبْ...» (29): محمد (ص) نیست مگر پیغمبری از طرف خدا که پیش از او نیز پیغمبرانی بودند و از این جهان درگذشته‌اند، اگر او نیز به مرگ یا شهادت درگذشت، باز شما به دین جاهلیت خود بازخواهید گشت) در این آیه واژه «انقلابتُمْ» و «ینقلب» به معنای بازگشت و زیر و رو شدن آمده که نزدیک‌ترین معنا به واژه اصطلاحی «انقلاب»

است. در متن قرآن کلمه «الثوره» که به معنای انقلاب است یافت نمی شود، اما می توان معادل این واژه را در آیات متعدد مشاهده کرد..

انقلاب، یعنی تحول بنیادین و این تحول باید آن قدر عمیق باشد که نام انقلاب بر رویش بگذارند. انقلاب یعنی یک دگرگونی همه جانبه و اساسی، اما انقلاب در قاموس انقلاب اسلامی، یعنی یک دگرگونی اساسی برای خدا پیدا کردن. برای شکل گیری هر انقلابی یک عنصر فکری و دو عامل انسانی مورد نیاز است. عنصر فکری همان ایدئولوژی و مکتبی است که انقلاب بر پایه آن استوار می گردد و عنصر انسانی نیز یکی مردمند و دیگری رهبری است. هرگاه این سه عنصر در کنار هم قرار گیرند و جهت گیری یکسان داشته باشند، انقلاب شکل می گیرد. بدیهی است هر چه قوت این سه رکن بیشتر باشد، سرعت شکل گیری و پیروزی انقلاب نیز بیشتر خواهد بود(2).

هدف های مهم انقلاب:

مهم ترین سوال و عمومی ترین سوال پیرامون انقلاب اسلامی این است که آرمان ها و اهداف انقلاب اسلامی چه بود؟ این روزها دشمن در صدد ایجاد لغزش در اهداف انقلاب بوده است. در کل پس از بررسی مقالات و جمع بندی نظرات اهداف مهم انقلاب به این شرح است:

1- حاکمیت اسلام و دین خدا

اصلی ترین ایده ای که موجب شد مردم ایران طی سال های مختلف به دنبال یک حرکت انقلابی باشند، احیای دین و اجرای احکام اسلامی بود.. اجرای احکام اسلام در همه سطوح جامعه نیز برجسته ترین خواسته آنان به شمار می رفت. نقش انقلاب در بستر سازی احیای احکام و ارزش های اسلام ناب محمدی(ص) را امام چنین بیان می کند: «این نهضت و انقلاب، مقدمه ایست برای این که اسلام پیاده بشود. ما دنبال این هستیم که اسلام تحقق پیدا کند، دنبال اسم نیستیم که حالا ما اسم جمهوری اسلامی پیدا کردیم کافی است، مقصد این است که کشور ما یک کشور اسلامی باشد، تحت رهبری قرآن، تحت رهبری پیغمبر اکرم (ص) و سایر اولیاء عظام اداره بشود»(23). مقام معظم رهبری نیز